

УДК [005.52:330.322]:664.013

Тарасевич А.П.

*аспірант кафедри економіки підприємства
Одеського національного економічного університету***ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ДИНАМІКИ
ВІТЧИЗНЯНОГО КОНДИТЕРСЬКОГО РИНКУ****THE SURVEY OF CURRENT CONDITION AND DYNAMICS
OF BLIGHTY CONFECTIONERY MARKET****АНОТАЦІЯ**

У статті розглядаються особливості, стан, структура та тенденції розвитку суб'єктів на ринку кондитерських виробів в умовах сучасної економіки. Проаналізовано сезонність у кондитерській галузі України та обсяг виробництва основних категорій кондитерських виробів у 2011–2014 рр. Проведено аналіз динаміки виробництва окремих видів промислової продукції за переліком продукції ЄС для статистики виробництва за 2011–2014 рр. Зроблено висновки з приводу смаків споживачів щодо марок кондитерських виробів. Окреслено основні проблеми розвитку вітчизняного кондитерського ринку.

Ключові слова: вітчизняний ринок кондитерської продукції, кондитерські підприємства, смаки споживачів, динаміка виробництва кондитерських виробів, частки ринку вітчизняних виробників.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются особенности, состояние, структура и тенденции развития субъектов на рынке кондитерских изделий в условиях современной экономики. Проанализированы сезонность в кондитерской отрасли Украины и объем производства основных категорий кондитерских изделий в 2011–2014 г. Проведен анализ динамики производства отдельных видов промышленной продукции по перечню продукции ЕС для статистики производства за 2011–2014 г. Сделаны выводы относительно вкусов потребителей отдельных марок кондитерских изделий. Определены основные проблемы развития отечественного кондитерского рынка.

Ключевые слова: отечественный рынок кондитерской продукции, кондитерские предприятия, вкусы потребителей, динамика производства кондитерских изделий, доли рынка отечественных производителей.

ANNOTATION

The peculiarities, condition, structure and trends of enterprises' development in confectionery products' market in condition of modern economy are considered in article. Seasonality and volume of main categories of confectionery products in Ukrainian confectionery industry in 2011–2014 years are analysed. There are also explored the dynamics of certain types of industrial products' production in 2011–2014. Conclusions regarding the consumer tastes of individual brands of confectionery are done. The main problems of blighty confectionery market's development are determined.

Keywords: blighty market of confectionery products, confectionery companies, consumer tastes, dynamics of confectionery production, market share of domestic producers.

Постановка проблеми. Кондитерська галузь є однією із найрозвинутіших галузей у харчовій промисловості України, асортимент продукції якої охоплює практично всі групи кондитерських виробів. Цьому значно сприяє забезпеченість кондитерських підприємств власними сировинними ресурсами – борошном, цукром, молоком, тощо, а також досить високий попит на вироблену продукцію. Розвиток суб'єктів

ринку кондитерських виробів в Україні відбувається в умовах мінливості зовнішнього середовища, що впливає на їхній стан. Трансформація економіки висуває нові вимоги до поведінки підприємств, змушуючи їх адаптуватися до постійного насичення ринку новими видами кондитерських виробів, мінливих смакових уподобань споживачів, посилення конкуренції на ринку тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження діяльності вітчизняних підприємств кондитерської галузі висвітлювалися у працях С.В. Семенюка, О.С. Галушко, О.О. Мозгової, С.М. Заболотного, А.К. Суботіна, О.Б. Чернеги та інших. Ученими було теоретично обґрунтована необхідність дослідження ринку кондитерських виробів як важливий фактор розвитку економіки в цілому.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наукові результати, отримані вченими, варто зауважити, що залишаються деякі аспекти, які потребують подальшого вивчення: аналіз загальних характеристик українських кондитерських підприємств, їх позиції на світовому кондитерському ринку, розробка комплексного соціально-економічного підходу до формування ефективного ринку, задоволення потреб населення в кондитерській продукції, що й зумовило вибір теми, мети та завдання статті.

Мета статті. Дослідження особливостей розвитку кондитерської галузі України, сучасного стану та тенденцій розвитку суб'єктів ринку кондитерських виробів, виявлення проблем та окреслення шляхів їх вирішення в рамках загальної концепції формування ефективного ринку кондитерських виробів України.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з офіційної класифікації основних видів кондитерської продукції, всю кондитерську продукцію, вироблену в Україні, умовно можна поділити на три товарні групи: цукристі, борошняні та шоколадні вироби.

У загальній структурі виробництва кондитерської продукції лідером є виробництво за видом діяльності 10.71 (виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів нетривалого зберігання) (понад 50% усього випуску) (рис. 1).

Варто зазначити, що реалізація продукції кондитерської промисловості в Україні, за винятком борошняних виробів, характеризується яскраво вираженою сезонністю: пік продажів досягається в останні місяці року, що традиційно пов'язане з новорічними святами, а в перші місяці року відбувається спад реалізації, який можна пояснити зниженням споживацького інтересу до холодних солодоців (наприклад, морозива) та зменшенням пропозиції свіжих фруктів (рис. 2). При цьому найчутливішими до сезонних змін є цукерки та шоколад [1]. Менш чутливим до сезонності є печиво, споживання якого протягом року має тенденцію до зростання, який дещо уповільнюється наприкінці весни та у перші місяці року.

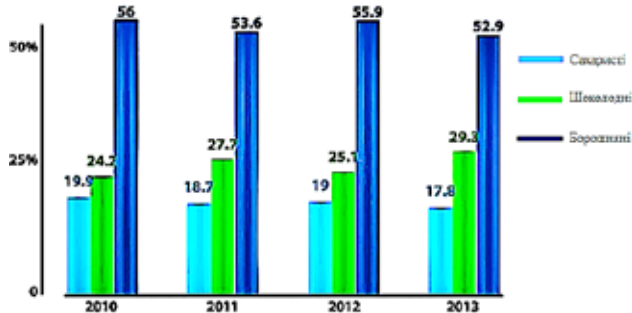

Рис. 1. Структура ринку кондитерських виробів в Україні, % (за даними Держкомстата України й оцінкою аналітичної групи PRO-CONSALTING)

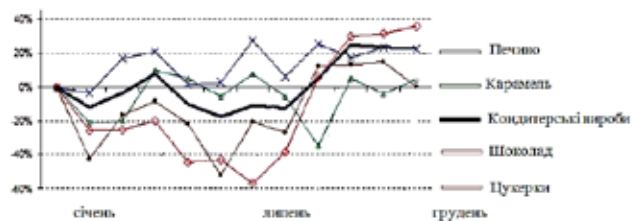

Рис. 2. Сезонність у кондитерській галузі України (за окремими видами продукції)

На фоні кризової ситуації в Україні, 2013, 2014 і перша половина 2015 р. для кондитерської галузі стали вкрай важкими. Найбільший спад показав сегмент цукристих кондитерських виробів у 2013 р. – на 10,8% порівняно з 2012 р. і склав 196,8 тис. т. Виробництво шоколадної продукції в 2013 р. знизилася на 5% порівняно з 2012 р. і у натуральному виразі склало 327,6 тис. т. Дещо менший спад показало виробництво у сегменті борошняних кондитерських виробів – на 0,1% і досягло 384,4 тис. т у 2013 р. (рис. 3).

Починаючи з першої половини 2014 р., спад у виробництві по трьом даним сегментам почав невпинно збільшуватися [2]. Так, лише за перше півріччя 2014 р. випуск продукції скоротився на 22%, що пояснюється рядом причин, серед яких можна відмітити подорожчання долара США, рост світових цін на какао-боби (40-60% від собівартості продукції у вітчизняній кондитерській промисловості складає іно-

земна сировина) та введення 5-10% мита на імпорт 100 товарних груп (серед яких харчова продукція, семена, добрива тощо), що, у свою чергу, привело до збільшення вартості готових виробів, які при незмінному рівні якості стають менш конкурентоспроможними на зовнішніх ринках. Зазначимо також і втрату російського ринку, Криму, введення ліценцій у Білорусії, ситуацію на Сході України, а також загальне зниження платоспроможності населення. За даними Держкомстату, українські споживачі значно скоротили загальне споживання солодоців, при цьому структура споживання залишилася незмінною – найбільшим попитом користуються цукерки (споживання яких «у коробках» щорічно скорочується на 5%, тоді як споживання цукерок «на вагу» щорічно збільшується приблизно на тій самій відсоток). На долю шоколадної плитки, споживання якої невпинно зростає, в загальній структурі реалізації припадає 15-20% у натуральному виразі і 20-25% у грошовому [3].

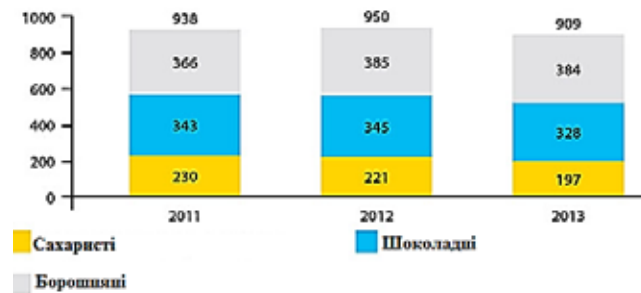

Рис. 3. Обсяг виробництва основних категорій кондитерських виробів у 2011–2013 рр., тис. т

Аналізуючи темпи приросту та зменшення виробництва деяких видів кондитерської продукції, бачимо, що виробництво пряників, печива і вафель за підсумками 2014 р. знизилася на 11,6% порівняно з 2013 р. і на 7,2% порівняно з 2011 р.; виробництво шоколаду та інших готових харчових продуктів зі вмістом какао у пакуваннях масою більше 2 кг знизилася на 5,8% порівнюючи з аналогічними показниками 2013 р. Значиний темп зниження за підсумками 2014 р. показало виробництво шоколаду та інших готових харчових продуктів з вмістом какао, в брикетах, пластинах чи плитках (падіння на 55,1% порівняно з 2011 р.), білий шоколад продемонстрував падіння на 39,4%. Чотирьох відсотковий темп зростання у 2014 р. показала підгрупа «вироби цукрові кондитерські інші». При цьому у 2012 р. темпи зниження виробництва по даній підгрупі склали 25,6% (табл. 1) [4]. Зауважимо, що шоколадний сегмент вітчизняного кондитерського ринку показував неухильне зростання починаючи з 2007 р. за усіма позиціями, окрім сегментів «білий шоколад» і «інші шоколадні вироби» (такі як фігурний шоколад, шоколадні «краплі», глазур у споживчому «форматі» тощо), що можна пояснити відсутністю популярності

їх виробництва серед великих кондитерських компаній. Практично єдиним в Україні виробником білого шоколаду залишається кондитерська компанія «Малбі» із шоколадною фабрикою «Rainford». Білим шоколадом в Україні займається і «Nestle», але на споживчий ринок попадають лише комбіновані молочно-білі плити торгової марки «Світоч», які у статистичних звітах фігурують у категорії «Інші шоколадні».

В середині 2005 р. кількість виробників на кондитерському ринку України не перевищувала 500, в останній період загальне число підприємств галузі вийшло на показник 800 і варіюється близько цього значення.

Рентабельність продукції таких виробників може сягати 150%, але через невеликі обсяги виробництва істотного впливу на ринок вони не мають, працюючи з однією-двома торговельними точками і не виходячи поза межі свого регіону.

На українському ринку кондитерських товарів діють декілька великих світових концернів – американські *Western NIS Enterprise Fund* (концерн «А.В.К.»), «*Kraft Foods*» (ПАТ «Крафт Фудз Україна» – тростянецька кондитерська фабрика «Україна» з торговою маркою «Корона») і *Sigma Bleizer* (ПАТ «Полтавакондитер»); швейцарська *Nestle* (ПАТ Львівська кондитерська фірма «Світоч»), *Trilini International* (ПАТ кондитерська фабрика «Харків'янка»). Інші фабрики і компанії в більшості належать колективам підприємств і українським

інвесторам. Це такі відомі підприємства і фірми, як кондитерська корпорація «Рошен», ПАТ ВО «Конті», концерн «Топ-транс» («Черкаська бісквітна фабрика» з торговою маркою «Світ Ласоців»). Далі до дюжини найкрупніших виробників кондитерської продукції входять: «Запорізький регіональний банк» («Запорізька кондитерська фабрика»), «Екотехніка» («Рівненська кондитерська фабрика»), російсько-український «Континіум Траст Компані» («Луцька кондитерська фабрика» і Чернівецька кондитерська фабрика «Буковинка») [3].

Станом на початок 2014 р. близько 50% солодкого сегменту в натуральному вираженні припадало на трьох українських виробників – корпорацію «Рошен» з часткою ринку 24,7%, компанію «Конті» з часткою ринку 12,9% і «А.В.К.» з часткою ринку 11,9%. Інші виробники значно відстають від лідерів: наприклад, на четвертій і п'ятій позиціях знаходяться «Бісквіт-Шоколад» і «Житомирські ласощі», що займають 4,9% і 3,9% ринку відповідно (рис. 4).

Досить серйозні позиції у сегменті шоколадних виробів також належать корпорації «Крафт Фудз», ПАТ «Львівська кондитерська фірма «Світоч», ПАТ «Полтавакондитер» та ін. [5].

Виручка деяких із перерахованих вище кондитерських підприємств станом на початок 2014 р. представлена на рисунку 5.

На рисунку 6 показано смакові переваги споживачів у кожному з трьох сегментів кондитерського ринку.

Таблиця 1
Виробництво окремих видів промислової продукції за переліком продукції ЄС для статистики виробництва (PRODCOM) за 2011–2014 рр.

Найменування продукції	Код продукції за НПП	Фактично вироблено продукції за 2011 рік, т.	Фактично вироблено продукції за 2012 рік, т.	Темп приросту, %	Фактично вироблено продукції за 2013 рік, т.	Темп приросту, %	Фактично вироблено продукції за 2014 рік, т.	Темп приросту, %
Пряники і вироби аналогічні; печиво солодке; вафлі	15.81.12	424507	440076	3,67	445790	1,3	393941	-11,6
Шоколад та ін. продукти харчові готові з вмістом какао, у пакуванні масою більше 2 кг	15.84.21	16696	17519	4,93	19842	13,3	18685	-5,8
Шоколад та ін. продукти харчові готові з вмістом какао, в брикетах, пластинах чи плитках	15.84.22	341929	344647	0,79	322274	-6,49	144765	-55,1
Вироби кондитерські з цукру, включаючи білий шоколад, без вмісту какао	15.84.23	228614	220539	-3,53	201256	-8,7	182861	-9,1
Шоколад білий	15.84.23.300	1925	5092	164,52	2971	-41,7	1801	-39,4
Вироби, покриті цукром; вироби кондитерські з желе	15.84.23.600	47789	48874	2,27	43818	-10,3	38742	-11,6
Карамелі, цукерки варені, тофі і солодощі аналогічні	15.84.23.750	88778	85479	-3,72	108671	27,1	97486	-10,3
Драже	15.84.23.800	6626	9639	45,47	5083	-47,3	2900	-42,9
Вироби цукрові кондитерські інші	15.84.23.900	44773	33310	-25,60	36601	9,9	38078	4

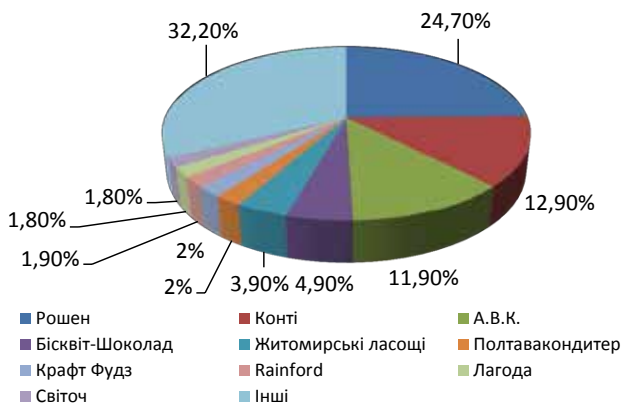

Рис. 4. Частки кондитерського ринку крупних вітчизняних виробників

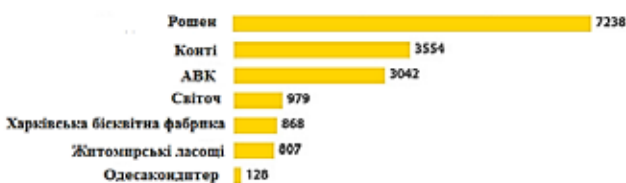

Рис. 5. Виручка вітчизняних великих кондитерських підприємств на початок 2014 р., млн грн

Рис. 6. Смаки споживачів відносно марок кондитерських виробів

Економічні труднощі і війна викликали низку істотних перестановок у групі найбільших гравців українського ринку борошняних кондитерських виробів. Так, у кінці липня 2014 р. стало відомо, що виробничі потужності компанії «Конті» завантажені усього лише на 40%. «Бісквіт-Шоколад» оприлюднив інформацію про падіння випуску ним кондитерських виробів на 4% за підсумками першого півріччя 2014 р. У лютому 2014 р. компанія «Рошен» була змушена зупинити свою фабрику в Маріуполі, а в квітні 2015 р. було прийнято рішення про її остаточну ліквідацію і переміщення виробничих потужностей у Вінницьку область. Найбільше від глибокої економічної кризи і воєнних дій постраждала компанія «А.В.К.». Ще у липні 2014 р. вона була змушена зупинити свою фабрику в Луганську. У січні 2015 р. була зупинена Донецька фабрика «А.В.К.». У результаті за підсумками січня-березня 2015 р. компанія «А.В.К.» навіть не потрапила в ТОП-20 провідних гравців українського ринку борошняних кондитерських виробів [6].

Висновки. Процес виробництва кондитерської продукції є досить матеріаломістким, що зумовлює чутливість виробників до стану ринків цукру та какао бобів. Частина сировини, що застосовується при виробництві кондитерських виробів, виробляється в Україні. Ринок какао-сировини в Україні представлено винятково імпоротною продукцією, насамперед бобами, тертим какао, какао-маслом і какао-порошком, таким чином вітчизняні виробники є чутливими до валютних ризиків. В умовах нестабільності сировинних ринків провідну роль відіграє доступ до дешевої сировини, який мають насамперед кондитерські гіганти. Найпотужніші у фінансовому аспекті підприємства врешті можуть вже сьогодні застатися сировиною на весь сезон і потіснити з ринку аутсайдерів, коли ті не матимуть фізичних або фінансових можливостей закуповувати сировину. Таким чином, дефіцит і подорожчання сировини може спричинити подальший перерозподіл ринку на користь сильніших підприємств.

Іншою проблемою галузі, характерною для останнього періоду часу, є високий рівень несплаченої заборгованості держави по ПДВ. І якщо крупні підприємства у змозі шукати шляхи вирішення даної проблеми, то для сотен невеликих компаній спроби заявити про необхідність відшкодування переплаченого податку закінчується появою перевіряючих органів.

Аспектом діяльності, що викликає потужне конкурентне протистояння крупних виробників, є формування дитячих новорічних цукеркових наборів. Враховуючи те, що дана позиція хоча і підлягає жорсткому державному регулюванню, але може реалізовуватися протягом досить довгого проміжку часу як у роздріб, так і оптом на підприємствах в рамках соціальних програм. Перевагою і недоліком останнього засобу розповсюдження цукеркових наборів є, відповідно, гарантована реалізація і відсутність своєчасної оплати з боку держави.

Наступною окресленою проблемою кондитерської промисловості є так званий диктат роздрібних торговців, які висувають не вигідні для виробників умови з розміщення продукції, а також суттєво затримують виплати за поставлену продукцію. А тому кондитери змушені співпрацювати з роздрібними торговцями в умовах постійного товарного безвідсоткового довгострокового кредитування [1]. Рішенням цієї проблеми стало відкриття провідними гравцями кондитерського ринку спеціалізованих крамниць, ефективність яких значно зростає у мережевому форматі.

Аналізуючи причини зниження виробництва як один із факторів, відзначимо заборону продажу української продукції в Росії. 5 вересня 2014 р. Роспозживнагляд заборонив ввезення кондитерських виробів найбільших українських компаній «Конті» та «А.В.К.» на територію РФ. Ввезення продукції «Рошен» заборонено з липня 2013 р. Таким чином, найбільший ринок

збуту виявився заблокованим для трьох провідних експортерів, на які припадало близько 90% поставок українських солодоців у РФ.

У першому кварталі 2015 р. український кондитерський ринок зіткнувся з цілою низкою взаємопов'язаних проблем. У першу чергу відзначимо нову хвилю девальвації. Станом на березень 2015 р. курс гривні знизився на 47,0% порівняно з курсом, зафіксованим на грудень 2014 р., – 22,98 грн за \$ 1 проти 15,63 грн за \$ 1 (курс на міжбанку). Девальвація за підсумками 2014 р. склала більше 50%, тому порівняно з березнем 2014 р. її сумарний рівень склав 130%. Вкрай негативний вплив на розвиток відчизняного кондитерського ринку мало і подальше падіння купівельної спроможності населення. Так, за даними Державної служби статистики, за період січень-березень 2015 рр. реальна заробітна плата в Україні скоротилася на 20,1% порівняно з відповідним періодом 2014 р. На фоні загального збідніння населення відбулося чергове підвищення цін на реалізовану на ринку продукцію. За даними AR-group, станом на березень 2015 р. зростання цін склало 32,6% порівняно з даними за той же період минулого року [6]. Під тиском вищеперелічених проблем ринок борошняних кондитерських виробів у першому кварталі 2015 р. скоротився

на 14,3% порівняно з аналогічним періодом 2014 р. У фактичному обчисленні обсяг ринку склав 70,9 тис. т проти 82,7 тис. т, зафіксованих у першому кварталі попереднього року.

Внаслідок подорожчання імпоротної сировини та енергоресурсів ціни на кондитерські вироби у найближчій перспективі будуть продовжувати зростати.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Асоціація Candy Industry [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.candyindustry.com>.
2. Діагностика сектору кондитерських виробів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bizpro.org.ua.
3. Об'єднання виробників кондитерської, харчоконцентратної та крохмалопатокової галузей України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrkondprom.com.ua/pokazniki_roboty_za_sichen_jovten_2012/.
4. Виробництво та реалізація окремих видів промислової продукції за переліком продукції ЄС для статистики виробництва (PRODCOM) [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Державна Служба Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org>.
6. Кондитерська промисловість України. Кондитер України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrkonditer.kiev.ua>.